

УДК 330.342

JEL Classification: O31, O32, L25

*Алла Гречан, д.е.н., професор
(професор кафедри економіки, Національний транспортний університет)
ORCID 0000-0003-3984-9952*

*Данило Сахацький
(здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Національний транспортний університет)
ORCID 0009-0009-5314-6613*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

За результатами аналізу існуючих трактувань визначено, що інноваційний розвиток підприємства - це інтегрований, багатовимірний процес, який включає не лише технічне оновлення та впровадження нововведень, а й трансформацію організаційної структури, управлінських практик і соціальних компонентів діяльності підприємства з метою підвищення його життєздатності та сталого зростання в умовах сучасної економіки.

Проведено порівняльний аналіз сучасних наукових методичних підходів до оцінки інноваційної інноваційного розвитку підприємств (зокрема, індикаторного, інтегрального та функціонального), за критеріями «сутність», «об'єкт оцінки», «тип результату». Розглянуто особливості індикаторів, які застосовуються у цих методиках, проаналізовано їх переваги та недоліки, а також зазначено особливості застосування. Обґрунтовано напрями адаптації методик оцінювання до галузевих та просторових особливостей підприємств для забезпечення точності та релевантності отриманих результатів.

Проаналізовано вимоги до практичної реалізації оцінювання рівня інноваційного розвитку суб'єктів господарювання: чіткість і вимірність показників, порівнянність результатів між підприємствами та періодами, а також адаптація до стратегічних цілей підприємства. Висвітлено науково-практичну значущість розробки комплексних систем оцінювання інноваційного розвитку для підтримки управлінських рішень, стратегічного планування, прогнозування ефективності інноваційної діяльності та при необхідності коригування інноваційної політики підприємства. Ефективна методика оцінювання інноваційного розвитку має базуватися на точності розрахунків та стратегічній значущості. Виступаючи аналітичним підґрунтям для прийняття рішень, вона стає запорукою стійкої конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємства.

Результати дослідження можуть бути використані для створення адаптованих методик оцінювання інноваційного розвитку в різних галузях і регіонах, а також для впровадження цифрових інструментів аналітики та моделювання.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, оцінювання інноваційного розвитку, індикаторний підхід, інтегральний підхід, функціональний підхід, управлінські рішення, стратегічне планування.

© Гречан А.П., Сахацький Д.С., 2026

Постановка проблеми. Формування інноваційно орієнтованої моделі економічного розвитку кожного підприємства і держави в цілому є головною умовою і єдиним визначальним інструментом подолання негативної динаміки розвитку економіки України, що сформувалася внаслідок руйнування економічних зв'язків і виробничих ланцюгів, а також значних прямих втрат, завданих енергетичній, житлово-комунальній, транспортній, торговельній та промисловій сферам у результаті повномасштабної військової агресії росії. Саме визначення довгострокових драйверів зростання забезпечать процеси відновлення та повосенної трансформації національної економіки, які мають складний, багатокомпонентний і тривалий характер.

Всеосяжна модернізація економіки на інноваційних засадах, яка охоплює не лише виробничі процеси, а й організаційні, маркетингові та управлінські аспекти діяльності компаній, обумовлює необхідність трансформації традиційних підходів до управління підприємствами з фокусом на підвищення ефективності та результативності використання наявних ресурсів, зміцнення економічної безпеки, зростання конкурентоспроможності та зниження рівня господарських ризиків [1].

З огляду на пріоритетність цілеспрямованого пошуку та інтеграції сучасних інструментів управління бізнесом, що характеризуються підвищеним потенціалом дієвості, особливої актуальності набуває проблематика забезпечення результативності управлінських рішень та оновлення методичного інструментарію управління підприємствами. У цьому контексті виникає об'єктивна потреба у системному дослідженні теоретико-методичних засад оцінювання інноваційного розвитку підприємств як складної економічної категорії і необхідної умови адаптації до сучасних економічних викликів

Сучасна наука і практика характеризується багатовимірністю самої інноваційної діяльності та наявністю численних підходів до її оцінки, що відображається у:

- різноманітності методів оцінювання (від показників інноваційного потенціалу до інтегральних індексів);
- відсутності єдиних показників, що забезпечують порівнянність результатів;
- комплексності об'єкта оцінювання, який включає в себе одночасно фактори ресурсів, процесів та результатів.

Саме ці питання потребують теоретичного уточнення та формалізації у вигляді методичного апарату оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній літературі питання оцінювання інновацій часто пов'язують з інноваційною метрикою, що включає вимірювання різних аспектів інноваційної діяльності. Наприклад, науковці [2] у своєму огляді підкреслюють, що існуючі метрики охоплюють різні стадії інноваційного циклу - від входів до виходів та впливів, але їх кількість і різноманітність створює проблеми з порівнянністю даних.

В сучасних українських дослідженнях [3-9] все частіше підкреслюється потреба застосування комплексних, інтегрованих підходів до оцінювання інноваційного розвитку як підприємств, так і окремих складових інноваційної діяльності. Такі пропозиції пов'язано з тим, що традиційні одновимірні індикатори не завжди адекватно відображають реальний потенціал підприємства до трансформації, оскільки інноваційні процеси мають багатовимірний, системний характер, а це потребує врахування разом з економічними і соціальні аспекти.

Зокрема, у праці В.Микитюка [3] показано, що інтегральні показники, які побудовані на основі комплексу кількісних індикаторів, дозволяють не лише оцінити ефективність інноваційної діяльності підприємства, але й розкривати вплив інновацій на різні сфери його функціонування - від виробництва до соціальної сфери та маркетингу. За висновком автора, такі узагальнені показники, розраховані за складовими оцінювання, дають змогу аналізувати динаміку інноваційної діяльності та виявляти найбільш ефективні напрями інноваційного розвитку.

У теоретичних доробках також наголошується на необхідності систематизувати індикатори оцінювання інноваційного потенціалу підприємств, включаючи економічні, технічні, організаційні та управлінські характеристики. Так, С.Ярмус [4] пропонує систему показників для оцінювання стану реалізації інноваційного потенціалу на мікрорівні, зокрема, за його твердженням, використання експертної оцінки разом із методами розрахунку індексів, бальної оцінки та графічної візуалізації даних, сприяє більш глибокому виявленню і розумінню сильних і слабких сторін інноваційного потенціалу підприємства.

Окремі наукові праці [5, 6] зосереджуються на розробці комплексних методик оцінювання інноваційної діяльності, які враховують не лише фінансові, але й нефінансові, соціальні та екологічні аспекти. У таких підходах інтеграція багатьох вимірів інноваційної діяльності є визначальним для формування повноцінного уявлення про інноваційний розвиток підприємства як соціо-економічного явища.

Також варто зазначити, що в межах української економічної науки пропонується вирішальна роль таксономічного аналізу та інших статистичних методів для оцінювання ефективності інноваційного розвитку у певних секторах економіки (наприклад, аграрному) [7]. Це підтверджує необхідність адаптації методик оцінювання відповідно до галузевих особливостей підприємств, що дозволяє отримати обґрунтовану картину інноваційної активності і потенціалу в різних сферах господарювання

Отже, в цілому українські дослідження акцентують на розробці комплексних підходів та інтегрованих систем оцінювання, а саме:

- формування інтегральних показників рівня інноваційного розвитку підприємств як способу агрегування різних вимірів діяльності;

- виділяються чотири напрями оцінювання інноваційної діяльності, серед яких оцінка потенціалу, ефективності реалізації та реалізація інноваційних проєктів;

- окремі дослідження фокусуються на декомпозиції інноваційної діяльності та індикаторах, що дозволяють виміряти рівень інноваційності економічного розвитку підприємств.

Ці роботи формують основу для створення цілісних, багатокомпонентних систем оцінювання інноваційного розвитку підприємств, які поєднують показники потенціалу, ефективності реалізації інноваційних проєктів, а також результати їх впровадження в реальних економічних та соціальних контекстах.

Мета статті - дослідити теоретико-методичні засади оцінювання інноваційного розвитку підприємств, узагальнити сучасні наукові підходи (індикаторний, інтегральний та функціональний), визначити вимоги до практичної реалізації методик та просторово-галузеві особливості оцінювання, а також окреслити науково-практичні засади для підтримки управлінських рішень і стратегічного планування інноваційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Питання сутності інноваційного розвитку підприємств є фундаментальним у сучасних наукових дослідженнях, адже розуміння цього поняття створює теоретичну основу для побудови адекватних методик оцінювання і управління. Інноваційний розвиток слід розглядати не лише як сукупність технічних змін чи впровадження нових технологій, а як системний процес якісних перетворень, що охоплює всі функціональні сфери діяльності підприємства і спрямований на тривале підвищення його ефективності, адаптацію до зовнішніх викликів та забезпечення конкурентоспроможності [10, 11].

У науковій статті [8] підкреслюється, що інноваційний розвиток підприємства включає взаємозв'язок трьох ключових компонентів: інноваційної діяльності, інноваційного потенціалу та результатів впровадження нововведень. Це означає, що розвиток підприємства ґрунтується не лише на створенні та впровадженні нових продуктів чи технологій, а й на формуванні відповідної організаційної культури, здатної забезпечити трансформацію знань і ідей у конкретні економічні та соціальні ефекти.

Так, у визначенні науковців [8] інноваційність економічного розвитку підприємства трактується як характеристика, що описує рівень досягнутих змін завдяки розробці та впровадженню продуктових, технічних, технологічних та інших інновацій, які забезпечують повноцінне функціонування та зростання підприємства. Це тлумачення підкреслює комплексний характер інноваційного розвитку, що враховує і кількісні, і якісні зміни показників діяльності суб'єктів господарювання.

Важливо зазначити, що інноваційний розвиток підприємства має не лише економічний, але й соціальний вимір. Він виступає платформою для посилення ролі людського капіталу, підвищення рівня професійної компетентності працівників, формування сприятливого інноваційного середовища та вирішення соціально значущих завдань [7]. Системний характер інноваційного розвитку передбачає урахування не лише фінансових результатів, але й показників соціальної ефективності, наприклад, створення кращих умов праці, підвищення рівня зайнятості та нарощення інтелектуального потенціалу.

Науковці [12] також звертають увагу на передумови інноваційного розвитку підприємств, серед яких виділяють високий рівень конкурентного тиску, прискорення технологічних змін, інтеграцію у глобальні виробничі та наукові мережі, зміну структури попиту та очікування споживачів. Саме ці зовнішні стимули впливають на мотивацію підприємств розвивати свої інноваційні здібності та інвестувати в нові напрямки діяльності, що стає ключовим чинником їх довгострокового розвитку.

Більш того, інноваційний розвиток підприємства часто характеризують як процес якісних змін, спрямований на підвищення рівня організованості, інтеграції нових знань і технологій у структуру господарської діяльності. Це узгоджується з інтерпретаціями авторів [11], які підкреслюють, що інновації, поєднані з інвестиційною діяльністю, формують динамічну основу економічного розвитку підприємства через взаємодію капіталу, знань і управлінських рішень.

Отже, з теоретичної точки зору, інноваційний розвиток підприємства - це інтегрований, багатовимірний процес, який включає не лише технічне оновлення та впровадження нововведень, а й трансформацію організаційної структури, управлінських практик і соціальних компонентів діяльності підприємства з метою підвищення його життєздатності та сталого зростання в умовах сучасної економіки. Таке розуміння створює надійну основу для розробки методичних інструментів оцінювання, що зможуть відображати реальну динаміку інноваційного розвитку та сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Оцінювання інноваційного розвитку підприємств потребує використання різноманітних методичних підходів, кожен з яких відображає певний аспект інноваційної діяльності. У науковій літературі найбільш поширеними є індикаторний, інтегральний та функціональний підходи (табл.1).

Індикаторний підхід ґрунтується на використанні системи окремих кількісних і якісних показників (індикаторів), які відображають різні аспекти інноваційної діяльності та інноваційного розвитку підприємства, зокрема, рівень витрат на дослідження і розробки, кількість впроваджених інновацій, частку інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації тощо. При цьому інноваційний розвиток розглядається як багатовимірне явище, що формується під впливом ресурсних, процесних та результативних компонентів.

В межах даного підходу кожен індикатор оцінюється самостійно, без обов'язкового агрегування в єдиний узагальнюючий показник, і основний акцент робиться на динаміці, порівняльності та діагностичній функції індикаторів.

У наукових статтях [12, 13, 14] індикатори інноваційного розвитку найчастіше групуються за такими блоками:

1. Ресурсні індикатори - відображають наявність і достатність ресурсів для інноваційної діяльності:

- частка витрат на НДДКР у загальних витратах підприємства;

- частка інноваційно активного персоналу;
- рівень кадрового потенціалу (освіта, кваліфікація);
- обсяг інвестицій в інновації.

2. Процесні індикатори - характеризують інтенсивність і організацію інноваційних процесів:

- кількість інноваційних проєктів;
- тривалість інноваційного циклу;
- рівень співпраці з науковими установами;
- використання цифрових технологій в управлінні інноваціями.

3. Результативні індикатори - відображають кінцеві результати інноваційного розвитку:

- частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізації;
- приріст продуктивності праці;
- комерціалізація інновацій;
- конкурентні переваги, отримані завдяки інноваціям.

Таблиця 1. Особливості підходів до оцінки інноваційного розвитку підприємства

Параметр порівняння	Індикаторний підхід	Інтегральний підхід	Функціональний підхід
Сутність	Оцінка окремих показників інноваційної діяльності	Узагальнений комплекс показників в один індекс	Оцінка реалізації ключових управлінських і виробничих функцій, пов'язаних з інноваціями
Об'єкт оцінки	Окремі ознаки (витрати на інновації, кількість проєктів тощо)	Синтез усіх індикаторів у єдину узагальнену оцінку	Структури, процеси і механізми управління інноваціями
Переваги	Простота, діагностична глибина, деталізація	Комплексна оцінка, зручність порівняння	Орієнтація на процеси управління та організаційні аспекти
Недоліки	Неможливо узагальнити загальний рівень інновацій	Втрачається деталізація окремих показників	Суб'єктивність оцінок, складність кількісного вимірювання
Тип результату	Набір індикаторів (табличних значень)	Інтегральний індекс інноваційного розвитку	Аналіз ефективності функцій управління
Застосування	Моніторинг динаміки окремих чинників	Стратегічне планування, рейтинги підприємств	Внутрішній аудит та управлінські рішення
Приклади	Частка інноваційної продукції, витрати на дослідження і розробки, кількість патентів	Зведений індекс рівня інноваційного розвитку	Планування та контроль інновацій, мотивація персоналу

Джерело: сформовано авторами

Як зазначає Т. Пілявоз [9], цей підхід є зручним для оперативного аналізу, проте має обмеження через фрагментарність оцінювання та недостатнє врахування якісних характеристик інноваційних процесів. Таким чином, доцільно індикаторний підхід використовувати на етапі первинної діагностики та аналізу «вузьких місць» інноваційного розвитку підприємства.

Інтегральний підхід передбачає агрегування окремих показників у зведений інтегральний індекс інноваційного розвитку, тобто передбачається об'єднання множини окремих індикаторів в один узагальнений (інтегральний) показник, який комплексно характеризує рівень інноваційного розвитку підприємства.

Інноваційний розвиток у межах такого підходу трактується як синергетичний результат взаємодії ресурсів, процесів та результатів інноваційної діяльності, що дозволяє отримати єдину числову оцінку.

У більшості наукових методик [6, 9] процедура оцінювання включає такі етапи:

1. Відбір системи показників - формується набір індикаторів, що репрезентують інноваційний розвиток.
2. Нормалізація показників - показники приводяться до порівнянного вигляду (метод мінімуму, z-нормалізація тощо).
3. Зважування індикаторів - визначаються вагові коефіцієнти (експертні методи, ентропійний підхід, рівні ваги).
4. Агрегування - розраховується інтегральний показник (адитивна, мультиплікативна або комбінована модель).
5. Інтерпретація результатів - значення інтегрального показника співвідноситься зі шкалою рівнів (низький, середній, високий).

Перевагою такого підходу є можливість комплексного врахування різних вимірів інноваційної діяльності, що відповідає сучасним вимогам системного управління, тому він є найбільш доцільним для стратегічного управління, прогнозування та обґрунтування управлінських рішень.

Функціональний підхід базується на аналізі взаємозв'язків між факторами виробництва, інноваційними витратами та результатами діяльності підприємства, що передбачає розгляд інноваційного розвитку через виконання ключових функцій інноваційної діяльності підприємства. Тому у центрі уваги перебуває не стільки обсяг ресурсів чи результатів, скільки ефективність реалізації управлінських та виробничих функцій, пов'язаних з інноваціями. Інноваційний розвиток у цьому підході трактується як процес цілеспрямованого управління інноваційною системою підприємства.

Зазвичай виділяють такі функції:

1. Планування інновацій - наявність інноваційної стратегії, програм, портфеля проєктів.
2. Організація інноваційної діяльності - структурна підтримка інновацій, інноваційна культура, командна взаємодія.
3. Мотивація та стимулювання - система заохочення інноваційної активності персоналу.
4. Контроль та оцінювання - моніторинг результатів, контроль ефективності інновацій.
5. Адаптація та розвиток - гнучкість, спроможність до навчання та трансформацій.

До переваг цього підходу можна віднести орієнтацію на управлінські процеси, можливість виявлення організаційних дисфункцій та придатність для внутрішнього аудиту. Але разом з цим виникає складність такої кількісної оцінки, залежність від експертних суджень, що обмежує можливість міжпідприємницького порівняння.

Тому вважаємо, що функціональний підхід є особливо корисним для внутрішньої оцінки ефективності управління інноваційним розвитком.

Досліджуючи методичне підґрунтя оцінювання інноваційного розвитку підприємств важливо зазначити, що неможливо зробити уніфіковану універсальну методiku без урахування просторових і галузевих особливостей, оскільки специфіка діяльності

підприємств у різних секторах економіки значною мірою визначає характер інноваційної діяльності, структуру ресурсів, механізми реалізації інноваційних проєктів та очікувані результати. Галузеві чинники впливають як на комплектацію системи показників, так і на методи їхнього вимірювання та інтерпретації.

По-перше, промислові підприємства в різних секторах мають суттєві відмінності в технологічних циклах, масштабах виробництва, ступені автоматизації та доступності ресурсів. Наприклад, інноваційні процеси у машинобудуванні чи металургії характерні довгими цикло-часами, високою капіталомісткістю та посиленими вимогами до технічних інвестицій. Це потребує включення до системи оцінювання галузево-специфічних показників, таких як рівень зносу основних фондів, частка ресурсозберігаючих технологій чи продуктивність праці при впровадженні нових технічних рішень, що відрізняється від оцінювання, скажімо, інновацій у сфері послуг чи IT-галузі.

Галузева специфіка стає особливо виразною, коли йдеться про залізорудні підприємства - сектор, що має свою технологічну логіку, значну матеріаломісткість і ключову роль у створенні сировинної бази для машинобудування та металургії. У статті У.Андрусів [15] запропоновано методичний підхід до оцінювання рівня інноваційного розвитку саме для залізорудних підприємств, що враховує ці галузеві особливості. Основна ідея полягає у формуванні системи показників за трьома рівнями: першому - функціональні показники діяльності за екологічним, економічним та соціальним блоками; другому - комплексні показники, що відображають інноваційний розвиток у межах виділених блоків; третьому - інтегральний показник, який узагальнює всі складові інноваційного розвитку для оцінювання рівня інноваційності діяльності залізорудних підприємств.

Цей підхід підкреслює важливість адаптації методики до галузевої специфіки не лише з точки зору набору показників, а й з огляду на вплив зовнішніх факторів, таких як ринкові умови, сировинна база, технологічні обмеження та екологічні вимоги, що особливо актуально для видобувних галузей та суміжних секторів. Врахування цих особливостей дозволяє більш точно оцінювати не лише рівень інноваційного розвитку, а й системну спроможність підприємства адаптуватись і трансформуватись під впливом зовнішніх викликів.

Інший приклад галузево-специфічного підходу - оцінювання інноваційності та креативності в діяльності металургійних підприємств [16]. В таких дослідженнях акцент робиться на показниках, що оцінюють здатність підприємства до трансформаційних змін, підвищення креативної та інноваційної складової в умовах жорсткої конкуренції та зовнішніх ризиків, характерних для важкої промисловості.

Крім галузевої специфіки, важливі також просторові чинники, оскільки регіональні особливості - доступ до інфраструктури, освітніх і наукових центрів, рівень локальної інноваційної екосистеми - безпосередньо впливають на інноваційну спроможність підприємств. Наприклад, порівняльні статистичні оцінки інноваційної активності промислового сектору України [17] демонструють значні регіональні відмінності за часткою інноваційних витрат та числом інноваційно активних підприємств, що є важливим фактором у формуванні місцевих стратегій інноваційного розвитку.

Таким чином, врахування галузевої та просторової специфіки при побудові методик оцінювання інноваційного розвитку підприємств не тільки підвищує точність оцінки, але й робить її більш релевантною для прийняття управлінських рішень, стратегічного планування та коригування інноваційної політики підприємства або навіть регіону загалом.

З практичної точки зору методика оцінювання інноваційного розвитку підприємства має бути не лише теоретично обґрунтованою, а й орієнтованою на реальні потреби управління та прийняття рішень. Це зумовлює низку головних вимог, дотримання яких забезпечує її прикладну цінність та можливість використання у повсякденній діяльності підприємств.

Передусім, система оцінювання повинна ґрунтуватися на чітких і вимірюваних показниках, які мають однозначне економічне трактування та доступні для практичного розрахунку на основі бухгалтерської, статистичної або управлінської звітності. Вимірність індикаторів дозволяє мінімізувати суб'єктивність оцінювання, забезпечити відтворюваність результатів і підвищити достовірність висновків щодо рівня інноваційного розвитку. Чітко сформульовані показники також полегшують комунікацію між різними рівнями управління підприємством і сприяють формуванню єдиного інформаційного простору для аналізу інноваційної діяльності.

Не менш важливою є порівнянність результатів оцінювання як у динамічному, так і у міжфірмовому розрізі. Методика повинна забезпечувати можливість зіставлення рівня інноваційного розвитку підприємства за різні часові періоди з метою виявлення тенденцій, оцінки результативності реалізованих інноваційних проєктів та коригування управлінських рішень. Водночас порівнянність між різними підприємствами або підрозділами створює підґрунтя для бенчмаркінгу, виявлення кращих практик та формування конкурентних переваг. Це особливо актуально в умовах галузевої конкуренції та інтеграції підприємств у регіональні або національні інноваційні екосистеми.

Ще однією принциповою вимогою є адаптація методики оцінювання до стратегічних цілей підприємства. Інноваційний розвиток не є самоціллю, а виступає інструментом досягнення довгострокових стратегічних орієнтирів, таких як зростання конкурентоспроможності, підвищення ефективності використання ресурсів, диверсифікація діяльності або забезпечення сталого розвитку. Тому система показників повинна бути гнучкою та здатною враховувати специфіку стратегічних пріоритетів підприємства, його стадію життєвого циклу, галузеві особливості та зовнішні умови функціонування.

Важливо також, щоб методика оцінювання інноваційного розвитку виконувала не лише діагностичну, але й прогностичну функцію. Окрім фіксації поточного стану інноваційної діяльності, вона має забезпечувати можливість виявлення потенційних напрямів розвитку, оцінки ризиків та прогнозування результатів упровадження інноваційних рішень. Це дозволяє керівництву підприємства своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, обґрунтовувати інвестиційні рішення та формувати ефективну інноваційну стратегію.

Таким чином, практично орієнтована методика оцінювання інноваційного розвитку підприємства повинна поєднувати аналітичну точність, порівняльну надійність та стратегічну спрямованість, виступаючи інструментом підтримки управлінських рішень і забезпечення довгострокового економічного розвитку підприємства.

Висновки. Аналіз теоретичних джерел та практичних підходів показав, що інноваційний розвиток є комплексним явищем, яке включає ресурсний потенціал підприємства, організаційно-технологічні процеси та результати інноваційної діяльності, що реалізуються у продуктах, послугах та бізнес-процесах. Оцінювання таких процесів неможливе лише через окремі показники: воно потребує застосування комплексних методичних підходів, здатних враховувати взаємозв'язок між внутрішніми ресурсами, процесами впровадження інновацій та зовнішнім середовищем.

Основними підходами, які застосовуються у методиках оцінювання, є індикаторний підхід (дозволяє оцінити окремі параметри інноваційної діяльності, такі як частка інноваційної продукції, витрати на дослідження і розробки, кількість запатентованих розробок), інтегральний підхід (узагальнює ці показники в єдиний комплексний індекс, що забезпечує цілісну оцінку рівня інноваційного розвитку підприємства) та функціональний підхід (концентрується на взаємозв'язках між економічними та організаційними чинниками, дозволяючи моделювати ефективність управління інноваційними процесами). Поєднання цих методик дає змогу отримати максимально повну, надійну і практично корисну інформацію для управлінських рішень.

Дослідження показують, що універсальні методики оцінювання інноваційного розвитку підприємств не завжди адекватні для різних галузей економіки. Крім того, регіональні відмінності (доступ до наукових центрів, інфраструктури, кадрових ресурсів) значною мірою визначають ефективність інноваційної діяльності. Врахування цих факторів дозволяє створювати більш точні та релевантні оцінки для стратегічного планування.

Розробка та систематизація теоретико-методичних засад оцінювання інноваційного розвитку підприємств створює наукову основу для формування комплексних інструментів менеджменту інновацій. Вона забезпечує можливість інтегрувати показники різної природи (економічні, соціальні, технологічні) у єдину систему оцінки, що робить методику корисною для аналітичної роботи, стратегічного планування та прийняття управлінських рішень. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для розробки адаптованих методик оцінювання для різних галузей та регіонів, що сприятиме підвищенню ефективності інноваційної політики на рівні підприємств та держави загалом.

Подальші наукові розробки повинні зосередитися на інтеграції цифрових інструментів та аналітики великих даних у системи оцінювання інноваційного розвитку, а також на розробці методик, адаптованих до швидкозмінних умов глобальної економіки та специфіки окремих секторів. Це дозволить не лише підвищити точність оцінки, а й створити передумови для прогнозування довгострокових ефектів інноваційної діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кашена Н.Б., Чміль Є.Л. Теоретико- методичні засади аналізу інноваційного розвитку підприємства. Економіка та суспільство, 2022, Випуск 43, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-56>
2. Todorov Lyubomir, Shopova Margarita, Marinova Panteleeva Iskra, Todorova Lyubomira Innovation Metrics: A Critical Review. *Economies*, 2024, 12(12) DOI 10.3390/economies12120327
3. Микитюк В. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств за її складовими. Вісник Тернопільського національного економічного університету, 2017 р., No 4, С. 105-116. <https://doi.org/10.35774/visnyk2017.04.105>
4. Ярмус С. Система показників оцінювання стану інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Економічний простір*, 2024 (191), С.256-263. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-42>
5. Вербовський І., Кисла, О. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства (організації). *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 2024, 19(38). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-19\(38\)-24](https://doi.org/10.33296/2707-0654-19(38)-24)
6. Дикий Ю.О., Юрик Н.Є. Методичні підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства в контексті формування та вибору стратегії інноваційного розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2025, № 2(42) 2025. С. 325-344. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-325-344](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-325-344)
7. Майовець Я.М. Дослідження ефективності інноваційного розвитку аграрного підприємства в Україні. *Інноваційна економіка*, 2018, №1-2, С.60-69. <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/231/293>
8. Ємельянов О., Петрушка Т., Симак А. Інноваційність економічного розвитку підприємств: сутність, види та особливості оцінювання. *Економіка та суспільство*, 2022 (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-44>
9. Пілявоз Т.М. Методологічні підходи щодо оцінювання інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка* № 4, 2012, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1085>
10. Гречан П.Ю. Інноваційна активність в системі розвитку підприємства Підприємництво та інновації, випуск 13, 2020, с.29-33. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.5>
11. Гречан А.П., Бабич Л.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність як базова передумова сталого розвитку суб'єктів господарювання, *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019, Випуск 34. С.26-31.
12. Naidiuk, V. The nature and preconditions of enterprises' innovative development. *Marketing and Management of Innovations*, 2013, 3, 251-263. <https://doi.org/10.21272/mmi.2013.3-22>
13. Гринько Т.В., Козік В.А. Проблеми управління інноваційним розвитком промислових підприємств в Україні. *Економічний простір*, 2019 (151), С.148-157. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-13>
14. Дорошкевич К., Колінко Н., Дзвоник Р. Інноваційний розвиток підприємства: сутність значення та візуалізація складових. *Економічний простір*, 2024 (190), С.8-14. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-2>

15. Андрусів У.Я. Методичний підхід до оцінювання рівня інноваційного розвитку залізорудних підприємств. Економічний простір, 2019 (145), С.115-127. <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/107>
16. Гудзь П.В., Нечаєва І.А., Лук'яненко М.О. Оцінювання інноваційності та креативності в діяльності металургійного підприємства. Економічний вісник Донбасу. 2024. № 1-2 (75-76). С.84-91. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/199661>
17. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). Статистика України, 2022, 96(1), С.74-58. [https://doi.org/10.31767/su.1\(96\)2022.01.05](https://doi.org/10.31767/su.1(96)2022.01.05)

REFERENCES

1. Kashchena N.B., Chmil' YE.L. Teoretyko- metodychni zasady analizu innovatsiynoho rozvytku pidpryyemstva [Theoretical and methodological principles of analyzing the innovative development of an enterprise]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 2022, Vypusk 43, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-56> Theoretical and methodological principles of analyzing the innovative development of an enterprise
2. Todorov Lyubomir, Shopova Margarita, Marinova Panteleeva Iskra, Todorova Lyubomira Innovation Metrics: A Critical Review. *Economies*, 2024, 12(12) DOI 10.3390/economies12120327 [in English].
3. Mikityuk V. Otsnivaniye effektivnosti innovatsionnoy deyatel'nosti predpriyatiy na skladakh. (Assessing the effectiveness of innovative activities of enterprises behind their warehouses) *Visnik Ternopol'skogo natsional'nogo ekonomicheskogo universiteta*, 2017 r., № 4, S. 105-116. <https://doi.org/10.35774/visnyk2017.04.105> [in Ukrainian].
4. Yarmus S. Systeমা pokaznykiv otsinyuvannya stanu innovatsiynoho potentsialu promyslovykh pidpryyemstv (System of indicators for assessing the state of the innovative potential of industrial enterprises). *Ekonomichnyy prostir*, 2024 (191), S.256-263. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-42> [in Ukrainian].
5. Verbovs'kyi I., Kysla, O. Kompleksne otsinyuvannya efektyvnosti innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstva (orhanizatsiyi) (Comprehensive assessment of the effectiveness of the innovative activity of an enterprise (organization)). *Adaptyvne upravlinnya: teoriya i praktyka. Seriya Ekonomika*, 2024, 19(38). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-19\(38\)-24](https://doi.org/10.33296/2707-0654-19(38)-24) [in Ukrainian].
6. Dykyu YU.O., Yuryk N.YE. Metodychni pidkhody do otsinyuvannya efektyvnosti innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstva v konteksti formuvannya ta vyboru stratehiyi innovatsiynoho rozvytku (Methodological approaches to assessing the effectiveness of an enterprise's innovative activity in the context of forming and choosing an innovative development strategy.). *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi*. 2025, № 2(42) 2025. S. 325-344. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-325-344](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-325-344) [in Ukrainian].
7. Mayovets' YA.M. Doslidzhennya efektyvnosti innovatsiynoho rozvytku ahrarynnoho pidpryyemnytstva v Ukrayini (Research on the effectiveness of innovative development of agricultural entrepreneurship in Ukraine). *Innovatsiyna ekonomika*, 2018, №1-2, S.60-69 [in Ukrainian].
8. Yemel'yanov O., Petrushka T., Symak A. Innovatsiynist' ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstv: sutnist', vydy ta osoblyvosti otsinyuvannya (Innovativeness of economic development of enterprises: essence, types and features of assessment). *Ekonomika ta suspil'stvo*, 2022 (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-44> [in Ukrainian].
9. Pilyavoz T.M. Metodolohichni pidkhody shchodo otsinyuvannya innovatsiynoho rozvytku pidpryyemstva (Methodological approaches to assessing the innovative development of an enterprise). *Efektivna ekonomika № 4*, 2012, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1085> [in Ukrainian].
10. Grechan P.YU. Innovatsiyna aktyvnist' v systemi rozvytku pidpryyemstva (Innovative activity in the enterprise development system Entrepreneurship and Innovatio) *Pidpryyemnytstvo ta innovatsiyi*, vypusk 13, 2020, s.29-33. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.5> [in Ukrainian].
11. Grechan A.P., Babych L.M. Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist' yak bazova peredumova staloho rozvytku sub'yektiv hospodaryuvannya (Innovation and investment activity as a basic prerequisite for sustainable development of economic entities), *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu*. 2019, Vypusk 34. S.26-31. [in Ukrainian].
12. Naidiuk, V. The nature and preconditions of enterprises' innovative development. *Marketing and Management of Innovations*, 2013, 3, 251-263. <https://doi.org/10.21272/mmi.2013.3-22> [in English].
13. Hryn'ko T.V., Kozik V.A. Problemy upravlinnya innovatsiynym rozvytkom promyslovykh pidpryyemstv v Ukrayini (Problems of managing the innovative development of industrial enterprises in Ukraine). *Ekonomichnyy prostir*, 2019 (151), S.148-157. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-13> [in Ukrainian].
14. Doroshkevych K., Kolinko N., Dzvonyk R. Innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstva: sutnist' znachennya ta vizualizatsiya skladovykh (Innovative development of the enterprise: the essence of the meaning and visualization of the components). *Ekonomichnyy prostir*, 2024 (190), S.8-14. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-2> [in Ukrainian].

15. Andrusiv U.YA. Metodichnyy pidkhid do otsinyuvannya rivnya innovatsiynoho rozvytku zalizorudnykh pidpryyemstv (Methodological approach to assessing the level of innovative development of iron ore enterprise). Ekonomichnyy prostir, 2019 (145), S.115-127. <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/10715>

16. Hudz' P.V., Nechayeva I.A., Luk"yanenko M.O. Otsinyuvannya innovatsiynosti ta kreatyvnosti v diyal'nosti metalurhiynoho pidpryyemstva (Assessment of innovativeness and creativity in the activities of a metallurgical enterprise), Ekonomichnyy visnyk Donbasu. 2024. № 1-2 (75-76). S. 84-91. <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/199661> [in Ukrainian].

17. Ishchuk S.O., Sozans'kyy L. Y. Porivnyal'na statystychna otsinka innovatsiynoyi diyal'nosti promyslovoho sektoru ekonomiky Ukrainy (rehional'nyy rozriz) (Comparative statistical assessment of innovation activity of the industrial sector of the economy of Ukraine (regional breakdown). Statystyka Ukrainy, 2022, 96(1), S.74-58. [https://doi.org/10.31767/su.1\(96\)2022.01.05](https://doi.org/10.31767/su.1(96)2022.01.05) [in Ukrainian].

*Alla Grechan, Doctor of Economics, Professor
(Professor of the Department of Economics, National Transport University)*

*Danylo Sakhatskyi
(Postgraduate, National Transport University)*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ASSESSING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

The article explores the theoretical and methodological foundations for assessing the innovative development of enterprises. It synthesizes contemporary scientific approaches (indicator-based, integrated, and functional), identifies requirements for the practical implementation of assessment methodologies, and considers spatial and sectoral specificities. Furthermore, the study substantiates the scientific and practical basis for supporting managerial decision-making and strategic planning of innovative activities.

Based on the analysis of existing interpretations, the study defines the innovative development of an enterprise as an integrated, multidimensional process. This process encompasses not only technical modernization and the implementation of innovations but also the transformation of organizational structures, management practices, and social components to enhance enterprise viability and sustainable growth in the modern economy.

A comparative analysis of modern methodological approaches to assessing innovative development (specifically indicator-based, integrated, and functional) is conducted based on criteria such as «essence», «object of assessment» and «type of result.» The article examines the characteristics of indicators used in these methodologies, analyzes their advantages and disadvantages, and specifies their application features. The study justifies the directions for adapting assessment methods to the sectoral and spatial characteristics of enterprises to ensure the accuracy and relevance of the results.

The requirements for the practical implementation of assessing the level of innovative development are analyzed, including the clarity and measurability of indicators, comparability of results across enterprises and time periods, and alignment with the enterprise's strategic goals. The research highlights the scientific and practical significance of developing comprehensive assessment systems to support managerial decisions, strategic planning, performance forecasting, and, if necessary, the adjustment of innovation policy. An effective methodology for evaluating innovative development must be grounded in computational accuracy and strategic relevance. Serving as an analytical foundation for decision-making, it becomes a prerequisite for sustained competitiveness and sustainable development.

The research findings can be utilized to create adapted methodologies for assessing innovative development across various industries and regions, as well as for implementing digital tools for analytics and modeling.

Keywords: *innovation activity, innovative development, assessment of innovative development, indicator-based approach, integral approach, functional approach, managerial decisions, strategic planning.*

Стаття надішла до видання 09.03.2026

Стаття прийнята до друку після рецензування 20.03.2026

Стаття опублікована 20.04.2026